

WWW.UNILIB

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 18.

У НОВОМ САДУ, 3. МАЈА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

ТЕЉГА ЖИЗНИ.

(Пушкињ.)

Хоть тяжело подчасъ въ ней бремя,
 Телѣга на ходу легка;
 Ямщикъ лихой, сѣдое время,
 Везеть, не слѣзеть съ облучка.
 Съ утра садимся мы въ телѣгу;
 Мы рады голову сломать.
 И, презирая лѣнь и нѣгу,
 Кричимъ: пошолъ!...

Но въ полдень вѣтъ ужъ той отвати —
 Порастрясло насъ, намъ страннѣй
 И косогоры, и овраги...
 Кричимъ: полегче, дуралей!
 Катить по прежнему телѣга.
 Подъ вечеръ мы привыкли къ ней.
 И дремля ѣдемъ до почлега,
 А время гонитъ лошадей.

1823. год.

ТАЉИГЕ ЖИВОТА.

(Пушкињ.)

И ако ј' тешко у њима бремя,
 Таљиге иду брзо и лако.
 Кочијаш стари, то седо време,
 Не слази доле, већ тера тако...
 Из јутра седнув, без бриге каке,
 Не пазећ' себе, храбри и смели,
 Презирућ' лениост, нежности сваке
 Вичемо: „Напред!“ — брже би хтели.
 Ал' већ у по дне храбрости није;
 Растресла кола; страше нас сада
 Провале, брда... Воља се крије!
 „Будало, лакше!“ — вичемо тада.
 Таљиге још су брзе и сада...
 Пред вече на њих свикне се свако.
 Ноћиншту дремне носе нас тада,
 А време коње још гони лако!

БЕОГРАД. Р. Ј. Одавић,

ИСТРГНУТИ ЛИСТОВИ

из једног записника.

(Наставак.)

Среместили га далеко. И она, разуме се, отишла је с њим. Срећан им пут!
 Чисто сам дануо душом. Као да сам се ослободио неке море...
 Како сам се за то кратко време променио... огрубио... Познаници, који ме одавно нису видели, веле да сам други човек.

И јесам други човек... Радим као кртица, згрѣм поваца као плеве и.... уживам. О како уживам!.... Такових, као што је била она.... колико хоћу. И још лешних... Нека зна, да није само она на свету, ја ћу....

— — — — —
 — — — — —

Лаж! Све је лаж! Љубав је лаж, пријатељство је лаж, искреност је лаж, срећа је лаж, — само је новац истина. Имаш ли новац у рукама — сва су ти врата отворена; он ти задобија срца, — с повцем је и хуља поштен, и будала мудар, и кукавица јунак и ругоба лепота. Новац је све — човек је ништа а жена је још мање од ништа. Ко има новца, има све, његов је сваки, а он није ни чији.

Како је то пријатна ствар, кад човек није ни чији, а још је куд и камо пријатније, кад има новца, па кад год му се прохте — сваки је његов.

Ја сад нисам ни чији, али сваки може бити мој!

Што то нисам раније знао? Е тако је то! Тек кад човек остари, као што сам ја остарио, а он добије памети... то јест, кад има новца... много новца... и сувише новца.

А ја имам тога животног арканума као воде....

Дакле, вратили се! Преместили га овамо са вишим чином... Капетан је... и дошли су....

Она — госпођа капетаница!

„А не“, — рече ту један у неком друштву, „госпођа капетаница је у П.“

„Та није, човече. Видео сам је с њим... бледа, упала лица, мутна погледа. Не би човек рекао, да је то она негдашња лепота.“

„А, ти мислиш његову жену?“

„Па да.“

„Оно јест, његова је жена ту с њим, али госпођа капетаница је остала у П. код свога великог господина...“ заврши онај и прсну у смеј.

Скочио сам као опарен, и изашао сам. Ишао сам и сам не знам куда, и на један пут нађем се у улици, у којој су они седели. Тек кад дођох до куће, у којој су они били, ја се тргох:

„Шта ћу ја овде? Не знам ни сам. Па зар ја морам да будем овде? Не морам, нико ме не тера нићи имам каква посла. Нисам ни пијан ни луд.“

Окренем се и одем.

Прошао сам туда и сутра дан и трећи дан и четврти... Тад сам је видео, али волео бих да је нисам видео. Зар то она? То бледа, упала лица женско створење да је она? То не може бити да је она! Па ипак очи, оне кадићене очи, са погледом, који сагрева али не сагорева... то су њене очи! Ишла је као саломљен љиљан, гледала преда се, као да тражи... изгубљену срећу. Лице хладно као мермер, — али ход сигуран. Коса... о, она некад бујна врана коса... проседела!

Ишла је сама. Од како се вратила са својим красним капетаном тек ако је у месец дана два три пут изишла — и увек сама. Срце ми се стегло, кад сам је такву видео — и задовољство што је такву видим и туга што је такву видим, и сам не знам шта ми се све мутило по глави, кад сам је такву видео.

Стајао сам у први мах као укопан, па сам онда пошао два корака напред... па један натраг... па онет напред. И тамап хтедох да се окренем да идем, а она ме спазе. Застаде, погледа ме, на уснама јој заигра чудноват осмејак, лице јој се намршти... па ме погледа од главе до пете, диже гордо главу и погледавши ме још један пут охоло... прође покрај мене носито као краљица....

Стао сам... Дакле још и.... презире ме? А њега?

Дознао сам све. Са повцем се данас, као оно са волшебничком палицом, отварају сва врата, ишчепрају се све тајне....

Послао сам свог агента у П. Истина је да је тамо остала права капетаница. То је дама једног великог господина, старешине господина капетана. Она га је протезирала те је био унапређен, она... она је после морала отпутовати својој родбини, а капетан је stante pede премештен у С. За то је старешину молила она; чак се прича о неком двобоју. У П. се прича, да је он немилосрдно злостављао, — а она је трпела и ћутала и још је ишла да моли за њега... несрећница! Чак се говори, да не ће дуго капетановати, — са првим распоредом завршиће своју војничку каријеру.....

И она је још горда. Па што је горда, нека је, али да ме још и презире?!

Заплакаћеш ти још.... а ја ћу се смејати. Да, смејаћу се! А као за што се не бих и смејао?

Дужна му је и коса на глави. Нико му више не верује. А још тражи новаца.... много му треба новаца, одмах му треба новаца.

Наредио сам своме агенту, да му да новаца.... колико хоће, али па меницу, коју мора и она потписати.

И она је... потписала!

И тако је за сад све у реду. Он има новаца а ја њихову меницу.

Они о томе и не сањају.... Пробудићу их ја већ, — о, те како ћу да их пробудим... Кад ме презире! Бар да знам, за што ме презире! Бар нека плаче..нека лије горке сузе, кад ме презире!

Хоћу?! Не ћу! Па ипак.... хоћу!

Ама гадно је!

Није. — Према свецу и тројар. Ако је поштен.... тим боље по њега и по њу. Доћи ће к мени и казаће: враже, ђаволе, бесе... ја сам ову неисплаћену меницу добио на врло чудноват начин, ви сте је за цело изгубили... изволите! Вратићете ми је, кад вам је исплатим....

А ја не ћу имати куд, казаћу му, да је исплаћена.... мој благајник је примио новце, али како је случајно била у мом портфељу, то је није могао одмах вратити. Кад ме о томе известио, ја сам хтео да му издам меницу, али је не могах наћи. Сад видим, да сам је случајно изгубио.... Он ће се опирати да није исплаћена, ја ћу узети да је видим.... пред њим ћу је поцепати заједно с оригиналом и баћићу у ватру... Па ћу му рећи: сад сте се уверили, да је збиља исплаћена.... И крај!

Али ако је збиља нитков и непоштен човек, као што мислим да је.... онда ће се чинити свему невешт, и онда.... онда тешко њему и њој! А нарочито тешко њој!

Дакле хоћу!

Имао сам способна и вешта књиговођу. Кад је био доколан а у друштву,

често би другове задивљавао вештином подражавања туђих рукописа.

Зовнем га и, показавши му ону меницу, рекох му:

— Молим вас, учините ми услугу те ми копирајте ову меницу да буде као оригинал. Ја знам, да сте особито вешти у подражавању туђих рукописа..

Он се сиромах сав зграну. Препао се, да не сумњам у његово поштење. Једва сам га умирио, јер да што сумњам не бих га држао у служби.

— Али за Бога, господару, то је злочин, што тражите од мене. За то се иде на робију.

— Ко буде непоштен, тај ће можда и отићи на робију. Али то не ћете бити ви. Слушајте ме добро... Пре свега ова ствар треба да остане у тајности.

Мој књиговођа све се мешкољи и погледа око себе. Видим, умакао би, да му се може.

Ја се осменух.

— Да вам ту ваздан не објашњујем ствар, пре свега седите и пишите на овој чистој поштанској артији, што ћу да вам диктирам. Удесите какав други рукопис. Ево вам перо.

Књиговођа узе перо, које му је дрхтало у руци, као клас од поветарца.

— Пишите! — рекох му и почех да диктирам:

Драги пријатељу!

Случајно ми је дошла до руку ова изгубљена меница, по којој дугујеш оноли мрском дерикожи Заки приличну своту новаца. Као што ћеш видети, он је ту меницу — иреносом докошао у своје канџе, и знајући за некоје раније одношаје, ја имам разлога сумњати, да је он ту меницу купио у наосној намери. Али срећни случај је што, да се ова још неисплаћена меница изгуби, — и ја ти је шаљем, да је уништиш. А господар Зака не а дува у црсте.

Да бих избегао излишне изјаве благодарности с твоје стране, потписујем се само твој искрени друг и пријатељ

Н. Н.

— Тако. А сад адресирајте: господину капетану, — рекох књиговођи и казах му име и презиме онога.

Књиговођа ме погледа у недоумици.

— Ја ово не разумем.

— Одмах ћете разумети. Кад прекопирате ову меницу са верно подражаваним рукошисима, ви ћете ту вашу копију турити у ово писмо, затворити и сами предати на пошту на повратни реченис. А оригинал менице, разуме се, вратићете мени.

— Па онда?

— Онда . . . онда ћемо видети, је ли капетан поштен човек!

— Ах, сад разумем! — удари се књиговођа по челу.

— Али никоме ни речи!

— Будите без бриге.

И мој књиговођа збиља сврши посао на моје потпуно задовољство. На први поглед ни сам нисам могао да разазнам копију од оригинала. Чак и она мрља испод потписа била је верна оригиналу!

(Наставиће се).

Манојло Ђорђевић Призренац.

ВЈЕРИНА ЉУБАВ.

РОМАН И. А. Гончарова

ПО ФРАНЦУСКОЈ ПРЕРАДИ ЕВЖЕНА ГОТИ ПРЕВЕО *Миливој Мансимовић.*

ПРВИ ДЕО.

XVIII.

Он осећаше да се приближује бура, и не знајући, како да је одврати, изгуби од страха присуство духа.

— Та седи с миром, кад ти се говори! рече му мати.

— Шта вам говори ваша савест? започе читати Татјана Марковна. Тако сте се дакле послужили мојим поверењем? Ви велите, да ме љубите и да ја вас љубим као сина, — па зар тако добра деца раде? Ја сам вас сматрала за скромца и послушна . . . и мислила сам, да ви нисте у стању јадној девојчици завртити мозак и да јој не ћете којешта брбљати . . .

Она престаде, а он баци на матер мрк и љутит поглед.

— Шта ћеш? Тако си и заслужио! пркосила му је она.

— Татјана Марковна, ја нисам могао данас да доручкујем; имате ли штогод? Умрех од глади! запита, мислећи, да ће се овако моћи извући из шкрипца.

— Јесте ли га видели, како је препреден? рече Берешкова, обраћајући се Марји, — сазнао је моју слабу страну, а ми емо мислиле, да је још дете! Ал' слабо сте се намерили, и ако хоћете у младожење!

Викентијев преврну свој шешир, који је дотле држао пристојно на колону, и поче добовати по њему.

— Махните се шешира, он вам није ништа скривио. Боље реците, од куд сте себи увртили у главу, да ћете добити Марту?

— За име божје, немојте се шалити са мном, преклињем вас! повика он силно узбуђен. Ако је то шала, онда је и сувише грозна. Татјана Марковна, шалите ли се ви, или не?

— А шта ви мислите?

— Ја мислим, да је то све шала. Ви сте тако добри, а не као . . .

Он погледа на своју матер.

— Право, правцато курјаче! Јесте л' га видели само, Татјана Марковна?

— Не, ја вам са свим озбиљно кажем, да то није лепо од вас, дете моје, што сте говорили с Мартом, а не са мном. Шта би било, да ја случајно нисам пристала?

— Ви сте дакле пристали? повиче он и егочи са столице.

— Чекај, чекај! Седи још мало! задржавале су га оба две.

— Са другом би можда и требало тако радити, али са њом не, настави Татјана Марковна. Ти си лепо требао прво мени рећи, а ја бих боље знала него ти непитати је, да ли и она тебе љуби. Међу тим, ти си се сам усудио . . .

— Са свим случајно се догодило! Тако ми Бога . . .

— Но, но, само се немојте кетити толико; не може човек већ да вас слуша . . .

WWW.UNILIB.RS — Свему је онај проклети славуј крив.

— Аха, данас је „проклети славуј“, а јуче сте га у звезде ковали!

— За цело да ни мислио нисам на тако штогод. Али допустите да вам кажем ово, ради свога оправдања: ви хоћете да ја радим као послушан и честит деран, то јест требао сам прво отићи к теби, мамице, и запекати твој благослов, а за тим к вама, Татјана Марковна, па вас замолити, да будете тумач мојих осећаја; после бих преко вас добио своје „хоћу“ и пред сведоцима бих добио признање своје невесте; за тим бих је са неизмерно глупим лицем пољубио у руку па би обадвоје, не смејући погледати једно другом у очи, играли смешну комедију, љубећи се с дозволом старијих... Зар би то била каква срећа?

— По теби је онда лешне дошаптавати се поћу у врту с девојком... прекину га мати.

— Лешне да како, татам, сети се само, кад си ти била млада...

— Хоћеш ћутати! повикаше обадве на њега. И од куд само ти све то знаш? Сигурно ти је и то славуј рекао?

— Да, он је певао, а ја и Марта Васиљевна смо расли од милине. Ми ћемо у свом животу много штошта заборавити, али тога славуја и оно вече у врту никада! То и јесте права срећа и то је његово прво и најбоље дело... Ја захваљујем Богу, захваљујем теби, мати, и вама, бабушка, што сте нас благословили... Ја знам, да и ви исто тако мислите, само из јогулукa не ћете да признате... То није лено! заврши он са сузама у очима. И кад би требало поново започети, ја бих опет исто тако учинио.

Татјана Марковна се беше раздрагала па га загрли.

— Нека ти Бог опрости, добри и мили унуче! Ти имаш право, само с тобом и ни с ким другим могла је Марта слушати славуја.

— Мајчице! мајчице! повика он, спутив се пред њом на колена.

— Ето, сад сам му већ и мајчица, ти си се мало пожурио. Зар да се ти у тим годинама ожениш? Како би било да причекаш две, три године?

— Буди паметан! рече му мати. Докле ћеш се лудити?

— На шта? Да ли да му дадем Маргу, Марја Јегоровна?

— Није заслужио, Татјана Марковна; а и рано је још. Да причекамо...

Викентијев притрчи к матери и пољупцем јој запуши уста.

— Јесте л' видели, каквог ветрогоњу примате у своју породицу! рече Викентијева, одгурнувши га од себе.

— Код мене ће се он већ опаметити; ја ћу га знати умрити. А сад ходи овамо!

Он приступи Берешковој, која га прекрети и пољуби у чело.

— Ух, баш сте праве мучитељке! Колико сам препатио! рече он, седајући на столицу.

— Други пут буди паметнији!

— А да где је Марта Васиљевна?... Идем по њу!...

— Чекај! Још само мало се стрпи! рече му Татјана.

— Зар још да се стрпим?

— Сад тек стрпљење почиње. Сад нема више скакања и трчања; ви нисте више деца. Ти си сам рекао, да вам је славуј певао, да сте обоје сазрели. Но, па сад се држи тога.

Он се мало сневесели на ту праведну примедбу и остаде мирно на свом месту, чекајући да нађу Маргу.

— Ни за што на свету не бих сад ишла! одговарала је она Марини и Василиси, кад су дошле да је зову доле. На послетку је морала сама бабушка са госпођом Викентијевом по њу отићи. Нађоше је у једном куту иза креветних завеса и изведоше је одаде. Не беше још ни потпуно обучена, запурено лице је непрестано покривала рукама. Обадве је почеше љубити и умиривати. Али она се никако не хтеде силазити доле, догод се нису сви обредили код ње и честитали јој.

Вјера је са тихом радошћу саслушала бабушку, кад јој је донела новост.

— Ја сам се већ одавно томе надала! рече она.

— Сад само да Бог хоће дати, да и тебе удомим... започе Татјана Марковна уздишући, али је Вјера прекиде.

— Мајчице! реће јој узнемирена, тако вам Бога, ако ме волите, као што ја вас волим... онда сву вашу бригу посветите Марти. За мене се немојте ништа бринути...

— Зар ти мислиш, да ја тебе мање волим него њу? Можда мене срце већма боли за тобом...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Знам то, па за то ми је и тешко... Мајчице, молила ју је Вјера скоро с очајањем, — мени је милија смрт, него да вас срце заболи због мене...

— Шта говориш ти, Вјера? Дођи к себи! Шта ти је?

— Ништа ми није, мајчице, само немојте покушавати, да ме удате...

— Ти си горда, Вјера! рече огорчено Берешкова.

— Може бити, мајчице, — али не могу друкчије.

— Та гордост ти није дошла од Бога.

Вјера не одговори ништа, али јој је било неопишано тешко, што јој није могла своје понашање растумачити.

— Отвори преда мном своје срце, рече јој Берешкова, а ја ћу можда моћи ублажити јад, ако га има...

— Кад дође тако далеко — и ја не будем могла сама сносити, онда ћу доћи к вама, к вама и Богу — и ником више! Али сад ме оставите на миру и немојте се узнемиравати због мене.

— Да не ће бити касно, кад невоља већ наступи?... прошапута Татјана.

— Па добро, дете моје, рече гласно, умири се само, ја знам да ти ниш Марта, па те не ћу ни дирати.

Она је пољуби и са уздахом изиде брзим корацима, погнувши главу. То беше једини облачак, који јој је покварио чисту радост.

Вјера се после тога дуго шетала узбуђена по врту, па се мало по мало умири. Оназивши под једном сеницом своју сестру и Викентијева, хућути се брзо к њима. Она још није била с Мартом, од кад је дознала за њену срећу.

Приђе сестри и погледавши јој дуго и нежно у очи, загрли је и поче љубити.

— Ти треба да будеш срећна! рече јој, уздржавајући се од суза.

— И биће срећна! умена се Викентијев.

— Ти, Вјерице, ћеш бити још срећнија него ја, рече Марта, порумевши. Ти си тако лепа и паметна! Ја и ти, као да нисмо сестре. Овде и нема за тебе достојна младожење. Зар није тако, Никола Андрејићу?

Вјера јој само стисну руку.

— Никола Андрејићу, знате ли, ко је моја сестра? зашта га Вјера показујући на Марту.

— Аићео! одговори он без зашњања, као војник на команду.

— Ево видите, ко је она! рече Вјера, показујући лептира, који је облетао око једног цветка, — дотакните га се само неопрезно, па ћете одмах збрисати шаренило са његових крила. Па сад пазите: мазите је, љубите је, негујте је, — али јој ни за живу главу ништа на жао не чините. — Иначе ћете имати са мном посла!

Време се поче мењати, по небу се превукоше сиви облаци, и спусти се ситна, јесења киша, која подржа неколико дана.

Сад се већ није више нико шетао, него би се одмах после вечере повукли сви у своје собе. Једва четврте вечери, око десет сати, престаде падати. Рајски се хтеде тим користити и сиће се у врт, да се прошетра. Прође цео врт а за тим удари преко расадника, да види како је на пољу и на Волги. Пролазећи поред старе куће, чу, где се отвара прозор.

— Јесте ли ви то? зачује се од горе Вјерин глас.

— Јест, ја сам! довикну Рајски муклим гласом.

— Киша ме је данас спречила па нисам могла доћи. Сутра у десет сати будите тамо доле... Идите брзо! Ево иде неко!...

— Где је то „тамо доле“? питао је јетко сам себе, проклињући онога, што му је својим незгодним доласком спречио даљи разговор. Дакле истина је! ипак има нека тајна! А он све до сад није могао да верује. Оно шисмо на плавој хартији није дакле био сан. Састанак! И ту ми још долази неко па говори о моралу!

Он пође у сусрет корацима, који су се чули из близине.

— Ко је то ту? громко зашта човек и започе из све снаге лупати о даску.

— А то си ти, Савелије! рече Рајски разјеђен, нек те ђаво носи! Од кад чуваш ти по ноћи кућу?

— Милостива госпођа ми је заповедила, јер се сад овуда скитају неки лопови.

— Лажеш! То је само за то, да можеш шпијонирати Марину, а шпијонирати је: — гадно, промрмља кроз зубе, погледавши Вјерине прозоре.

Рајски целу ноћ није могао заспати. Сутра дан у јутро, кад су се сви екупили, да пију чај, дође и Вјера и весело се поздрави с њим. Он јој грозничаво стисне руку и погледа јој оштро у очи. Она је била мирна и спокојна.

WWW.UNILIB.RS — Гле, како си данас кокетно обучена!

онази он.

— Занета?

— Још како! Ја се дивим твојем укусу, рече са горчином у гласу.

— Врло ми је мило, што вам се допадам. Само што ми се ви некако чудноватим топом дивите. За што то?

— Дођи да се шетамо, на љу ти рећи.

— У које доба?

— У десет сати.

Она га погледа оштро и подозриво.

Он онази тај поглед.

— Нисам добро радио, што сам тако тачно рекао, требао сам рећи око десет сати... Овако се сетила.

Вјера седне у кут и ћуташе. Његове погледе је избегавала и није хтела да одговара на његова питања. Пре но што ће избити десет, узме она своју корницу за рад и сунцобран на му даде знак, да дође за њом.

Прођоше ћутке врт и седоше на једну клупу у близини понора.

— Вјера! започе он, савладавши своју узбуђеност. — Мени се чини, да сам случајно сазнао један део твоје тајне...

— Јест, и мени се чини! рече му она хладно, — јуче сте чули моје речи.

— Било је са свим случајно, ја ти се кунем...

— Верујем вам, прекину га она, па шта онда?

— На шта... Дакле ти љубиш некога?...

Сумње више нема, само... ко је тај?

— У залуд питате, ја вам не ћу рећи! одговори му она сухо.

Он уздахну.

— Ја увиђам, да немам права, да питам... Ах, Вјера! За што верујеш њему више него мени?

— За то, што га љубим!...

У тај мах се зачу у понору метак из пушке. Вјера нагло устаде.

— Шта значи то? Је л' то он? питао је Рајски побледевши.

— Време је... десет сати, рече она у силном узбуђењу и старајући се да избегне његове погледе. За тим пође према понору а Рајски за њом. Она му махну руком да остане.

— Шта значи тај метак из пушке? запита опет.

— То мене позива...

— Ко?

— Писац плавога писма... Ни корака за мном, рече му одрешито, ако не ћете да...

— Вјера!

— Ни корака даље! понови она опет, јер иначе ћу оставити кућу на увек.

И она замаче за жбунове.

— Вјера! Вјера! Чувај се! викао је за њом у очајању.

Он слушао је за њом, али је чуо само како у два маха запуцкара сухо грање под њеним ногама а за тим настаде тишина.

(Наставиће се).

ПОУКА.

ЦЕТИЊСКА УЛИЦА НЕКАД И САД.

(1856 и 1892)

В пролеће године 1856 ја сам купио кућицу, и доселио се у Цетињску улицу. Од тога доба станујем у њој без прекида. Онда та улица није имала одређенога имена. Њу је Цетињском назвала београдска општина, кад је варошким сокацима падевала имена, и кућама пришивала бројеве.

Кућица, коју сам купио 1856, данас је под бр. 15^а.

Године 1856 не само да Цетињска улица није била калдрмисана, него њом једином протицаше готово сва вода кишница озго од Батал-Памје овамо ка Дунаву. За то средином те улице бејаше проривена толика јаруга, да су кола могла проћи само с великом опрезношћу.

Пред мојом кућом љубретари су збацивали с кола љубре, које су из вароши извозили; и мени су се, кад сам се на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

то љутио, и протествовао против таког по-
ступања, у очи смејали, говорећи:

— Бог с вама, господине! Зар ви хо-
ћете да продужите Београд чак до Ви-
шњице?!

Године 1861 Кнегиња Јулија, која ми-
ловаше проћи кроза све београдске улице,
ма како оне биле тесне, криве, и прљаве,
удари једном оздо од Дорђола овом Це-
тињском улицом, па већ од моје куће мо-
раде сићи с кола, и пешнице изићи до Два
Бела Голуба; иначе се је са свим разло-
жно морала бојати да се кола под њом не
превале: тако је пут био излокан и не-
раван.

Цетињска улица није дугачка. Она се
почиње спроћу *Два Бела Голуба*: десно
— Бакалницом, која се некад звала *Црвена
Лампа*, а лево — каваном „*Два Побратим
на*“; у дну пак завршује се Баба-Јелкином
каваном, која се сад зове „*Гостионица код
Цетиња*“, и „*Малом Пиварол*“.

Готово на средини својој, она се спаја
с улицом *Болничком* кроз улицу *Миле-
тину*, и са *Скадарском* кроз узану улицу
Зетску.

Године 1856 на левој страни данашње
Цетињске улице, на самом рогу, где су
данас „*Два Побратима*“, бејаше празно
место, које доцније кући и дуже држа по-
којни сленац Јеремија Караџић. До тога
празног места бејаше кућица Косте Убав-
кића с великим празним плацем с доње
стране; до тога плаца је кућа пок. Дими-
трија Качара, па велика башта некога Гу-
шанца. Ту су данас три куће г. Васе Ра-
дојковића. До Гушанца је била кућица
неког Бугарског. То је после откупио пок.
Срета Л. Поповић. До Бугарског је била
механица неког Мијата Бошњака, па онда
данашња Зетска улица. До Зетске улице
бејаше каваница неког Молеровића. Зграда
та у неколико стоји и данас под бројевима:
11^о и 11^в. До Молеровића механица
Мирка Ристића,* па до те она кућица,
коју ја бејах купио. С доње стране моје
кућице бејаше велики празан плац Вучка

Ивковића, па до њега други празан плац
неког старог тобџије Неше, који је увек
носио велик турбан око главе, и дугачак
чибук у рукама, и пред којим су, као чо-
веком по печем заслужним, кад се јави,
најстарији људи устајали на поге. Његов
је плац данашња пиварска башта. После
тога је била ова пивара, само у згради
другој, слабој, од набоја начињеној.

Свега дакле кућица на левој страни
било 8, међу којима само једна беше зи-
дана и то блатом, а празних пространих
плацева бејаше 5 на број.

Данас (1892) на тој страни нема ни
једног празног плаца, а кућа нових, зида-
них, поред неколиких од оних старих има
равно 13!

На десној страни, озго' идући, било је
још горе: ту од горњег рога до доњег,
то јест од Црвене Лампе до Баба-Јелкине
каване, бејаше свега 4 кућице: све друго
беху велики празни плацеви. Данас пак на
тој страни има 14 кућа, од којих су само
три од слабе грађе, и још остају два ве-
лика празна плаца!

А Београд, сав савит, године 1856
даваше чудан приказ марљиву гледаоцу!

Град београдски, оно што су Турци
некад поносито називали „врата од Багда-
та“, држаше 1856 султански Мухафис г.
Азис-паша, млад, оштар човек и, бој се,
старином од рода српскога, али Турчин,
што оно веле, и од султана већи! Он има-
ше под својом командом, поред Турака
београђана, неколике хиљаде низама, ре-
довних турских војника.

У београдској вароши, оној између града
и шанца, који дели варош од предграђа, жи-
вели су напоредо и Срби и Турци — два
народа, који се међу собом крве још од
Косова. То беху два противника, који сва-
кад гледаху попреко један на другога! Је-
дан од њих — млад, бујан, нестриљиво нава-
љиваше, да што пре захвати оно, што му
је некад силом одузето, а други — стар,
сваким даном све пемоћнији, грчевито сте-
заше у песницу оно, што му још беше
остало од некадашњег богатога плена!

Ту су се, са свим природно, изметали
сукоби врло чести, а некад Бог ме и крвави.

* Ову механицу Миркову ја сам 1857 купио за 120
дуката а продао сам је 1886. за 1050 дуката!

У Граду Београду судила је само власт турска; у Вароши Београду — и турска и српска, а у предграђима само српска.

Српској власти оружана снага бејаху пандури — најмљени за паре и, по старинском начину, оружани служитељи.

Турска пак власт имаше за те послове редовне војнике — пизаме, којих је некад у самој турској полицији* у вароши било по неколико стотина.

Догађало се је више пута, да који Турци, изишавши у које предграђе, онамо се опије и, у пићу, учини какав неред. Њега месна српска власт ухвати и поведе у варош, да га преда власти турској; а он, дошавши на коју од те четири капије, позове у помоћ пизаме, и они скоче те га отму из српских руку, од агената власти!

Према таким приликама, српској поли-

Бранислав Ђ. Нушић.

Из предграђа у варош улазило се само кроз четири капије: *Видинску*, која је била мало ниже Мале Пиваре; *Стамболску*, горе код позоришта; *Варошску*, код Валожићеве књижаре, и *Савску капију*, код данашње Царинарице на Сави.

На свакој тој капији чувала је, дању и ноћу, турска стража од редовних војника.

* *Турска полиција* у Вароши Београду била је у оној кући испод велике пијаве, где је сада *жандармска касарна*.

цији у Београду, поред много којечег другог, требало је да има оружану снагу, уређену онако како се уређује војска. Пандури, са својим квартаљницима, ма колико да су били ревни, и ма како да су многи између њих били лично храбри, не имајући војничке уредбе и зашта, нису били свакад поуздана снага за прилике, какве су се врло често јављале у Београду.

За то је управа вароши Београда била почела, поред пандура и квартаљника, са-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

стављати неки заматак жандармерије; почела је била узимати за полицеске служитеље испужене војнике, дајући им и војничко одело, и држећи их у војничком заштити. Ове служитеље војнике, по што их није било много, управа је слала само на места, где би се десио повећи сукоб између Срба и Турака.

Падало је у очи, што су и сами Турци београди, као кад је неком пред главу, навалице срљали у погрешке против реда: онијали су се, свађали се, и тукли се са Србима, где год би се с њима срели онако напиту.

Ти бојеви већ тако учесташе, да је српска варошка управа морала предузимати најоштрије мере против неких и неких убојица Турака и турских штићеника.

Нема сумње, и турска је власт устајала против изгредника; бар се зна, да је мотрила да се Мусломани у вароши по јавним местима не опијају, и где год би кога наша пијана, хватала га је и гонила у затвор.

Турци, пијанице и убојице, притешњени у вароши, умицали би преко шапца у предграђа, и ту би се у склоњеним омањим механицама и каваницама одавали својој милој навици — пићу, а некад и свађи и боју. Али, бојећи се себи, свакад су волели та уживања налазити у предграђима, која су близу ма којој кашњи и стражи турској, у коју би, кад би их ко од српске стране потерао, брзо и ласно могли умаћи.

Данашња Цетињска улица, која онда бејаше слабо насељена, а имађаше неколико каваница, и тако је блиска видинској кашњи, бејаше веома удесна за такве госте и за њихове навике. И одиета се у тој улици често виђало доста Турака и трезних и напитих. Напиту су благовали у свом од пића заносу, а трезни су били њихови пратиоци и бранитељи, а уједно су проматрали места и прилике, где би се сутра и сами могли напиту!

(Свршиће се).

М. Ђ. Милићевић.

У ЛАТИНИМА.

Пријатељу Милану Савићу.

(Наставак).

У Ватикану, 12. септ.

Вачно по програму, нашла смо се јутрос у десет сата у Ватикану. Узимљући у рачун наше двоструко навраћање у Петрову базилику, ово је четврти пут те у Ватикан долазимо. То је тек довољно, да чељаде узмогне казати: „био сам, видео сам“; а за помњиво, савјесно разгледање (ма и главнијих ствари) требало би неколико недјеља, па можда и мјесеца, у овом самом здању провести.

Нама, на жалост, једва остаје још недјеља дана римовања; с тога смо принуђени да многу знамениту ствар прегоримо. Проћи ћемо дакле брзијем кораком кроз дворане мисирскијех старина, завирићемо у Павловску капелу и у Библиотеку, па се махом одати разгледању Рафајилових *Одаја* и *Тријемови* (Loggie), *Пинакотеке* и *Сикстинске капеле*.

Као што је познато, стигавши 1508 године у Рим, прими се Рафајило, да по налогу Јулија II наслика дувар једној соби у папинскијем одајама у Ватикану. У тим одајама у тај мах бављаху, осим њега, још и неки други на гласу сликари, међу којима Иван Удински и Петар Перуђанин, некадашњи Рафајилов наставник. Сви ти умјетници бијаху годинама старији од младог урбинца. Није дакле чудо, што ти људи испрва очитом зловољом новог колегу дочекаше, ка' оно ти опасна супарника, о којему се већ лијеп глас по Риму прошио бјеше.

Рафајило мете одмах руке на посао, ударивши темељ својој *Расирани о светогтајству*. У том је живопису сликар приказао мноштво познатијех лица, самијех поборника за Христјанство, који ту или расправљају, или умују о Тројичинској тајни.

Ово застрта жртвеника, на ком је изложен евхаристички путир, стекла се четири веља црквена доктора: Августин, Гргур, Јероним и Амвросије. До њих, чувени католички богослови Тома, Бонавентура и т. д. Малко подаље, гомила младијех људи, који као да из њиховијех уста ишчекују објашњење евхаристичне тајне. Над њима, између Богородице и Светог Јована, лебди Исус Христос, којему се уз бок стискао апостол Павле и Свети Стјепан, прва жртва христјанске науке. А изнад свију њих, на зренику, Бог Отац, окруњен читавим хором анђелчића неисказане љепоте.

То је први од четрнаест живописа у афреску, којима је Рафајило ове одаје декорисао. Причају да је папа Јулије, угледавши ову слику, тако забезекнут остао, да је с мјеста наредио, да се радови осталијех сликара махом премажу, како би Рафајило све изнова насликао. Тако се заиста збуде, и зидарски шегрти истружу листом све дворане, не поштедивши него једно цигло небо Перуђиново, кому се Рафајило смислова из обзира према своме староме учитељу.

Рафајилових одаја има четири на броју, и то је управ био стан папе Јулија II. Једна од тијех одаја посвећена је сва подвизима цара Константина; у једној је слици умјетник приказас, како се овоме римскоме ћесару, у очи битке са Максенцијем, појавио у зраку крст, са натписом: *in hoc signo vinces*; друга слика, велика колико и сав дувар, приказује саму битку код *Понс-Милвијуса* (данашњег *Ponte-Molle*), која је свршила са поразом Максенцијевим. Ову је потоњу слику Рафајило нацртао, ал' не могао довршити; довршио је, по његовој смрти, ђак његов Ђулио Романо.

Други један афресак у овим одајама приказује *Школу Атинску*, идејални збор грчкијех философа свију времена под водством Платона и Аристотела. Главни присташе тих двају мудраца окупили су се око својијех учитеља. Крај тијех славнијех људи, Сократ, стојке, расправља са младијем Алкибијадом. Не далеко од њих, ама више ка гледаоцу, видиш Питагору гдје сједи и пише; а при самом рубу живописа сједи философ Епикур, овјенчан

дозовијем лишћем. С лијеве стране, у закртку једном, ишчурурио се цинички Дијоген. Једно младо момче хоће да му се приближи; али га старац један одвраћа, показујућ му претом Платона и Аристотела.

С десне стране посматрача истиче се чувена група математичара. Архимед сажет над једним столом повлачи неке геометријске црте. Кажу да је у њему Рафајило приказао свог пријатеља Браманта.

Остале слике у овим одајама представљају *Парнас*, *Болсенско чудо*, *Атилу*, *Ослобођење Св. Петра сужња*, *Пожар Предграђа*, *Теологију*, *Философију*, *Правду*, *Појевију* и т. д.

Након одаја, путници обично обилазе чувене Рафајилове тријемове (*loggie*), које се састоје из троструког низа галерија, којима је заоквирено прекрасно дворинте Св. Дамаза.

Констатујмо прије свега у бога диван поглед на Рим и сусједна албанска и абручка брдија, што се из ових галерија посјетиоцу раскрива. Да то већ нијесам за друге сличне призоре казао, рекао бих да је то најљепши видик на свијету.

Плафони изнад ових тријемова украшени су сви афресцима, којима су предмети црпљени из светога писма. Један од ових афресака приказује стварање свијета. Лик Свевинијег Творца сачињен је, кажу, сав Рафајиловом руком, док су остале фигуре израдили по његову нацрту Рафајилови помоћници.

Ја ти, мој Милане, о овим краснијем афресцима, које је зналачки суд давно као ненадмашна узор-дјела освештао, не ћу дуго говорити; него ћу да ти искрено саопштим свој лични упечаток, толико у погледу ових „*ложâ*“, колико у погледу одаја. Немој да се згрозипш, што ћу ти сада рећи, али ове дивне Рафајилове работе учинине на ме онај исти утисак, што би га на заљубљена човјека учинио видик своје младе јаранице, коју је на расташку оставио чилу и румену, као румену јабуку, а сада пред собом гледа блиједу и љутом бољетицом измождену певолницу, којој су потамњеле очи, увеле јагоде и која је ближа гробу, него ли дому своме. Пролазећи кроз ове дворане, мени се ли-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јено туга око срца савијала. Боже! како су ти радови морали некад изгледати, а како данас изгледају! Кад се од првог неугодног утиска малко разабрах, ушитах навалице једног младог сликара, кога у једној од тих дворана затекох:

— Ама, за име Божје, господине, како су могли пустити, да ове слике овако пронапу!

А он мени, смјешкајућ се лагано:

— Мој господине, није томе нико крив; пронале су саме.

— Како саме?

— Лијено: у оно вријеме, кад је Рафајило сликао, мијешали су неки живонисци по кашто чађевину и коштани гар у својијем бојама. И заиста, слике су њихове за неко вријеме необичном свјежошћу и сјајем блистале; али, на жалост, и прије времена потамњеле. Млечићи се, срећом, не служакху том мањћу, и њихове су слике данас свјеже и сјајне, као да су јуче насликане.

Ово неколико ријечи измијенисмо на француском језику; или, тачније да кажем, довршисмо на том језику, јер сам ја у први мах младог сликара ословио талијански, држећи да је Римљанин, кад ал' он мени одговара француски! То је било прво изненађење. Друго и још више изненађење било је за ме то, кад сам из даљег разговора дознао, е је тај момак Рус. Он

у овој соби ради има већ неколико дана; копира чувени афресак, у ком је Рафајило приказао бога Апола и његовијех девет Муза (*Парнас*), и уза њих старину Омира (врло красну појаву); па онда Виргилија, Данта, Пиндара, Хораца и остале пјеснике прваке, овјенчане лорововим вијенцима.

Руски је сликар у својој копији оснажио боје, које су у оригиналу страшно изблијеђеле; и тако се профаном оку његов прецртај (који је у осталом изврстап) много лепши од оригинала чини. Наравна ствар, да је то његово оживљавање земаном обумрлих боја са свим фантастично, и с тога ће стручњаци његов посао много мање цијенити, него да је свег Рафајила скруполозном тачности прецртао. Како му драго, ова је копија у природној величини и, тобоже, у природној боји, овако од ока, врло красна; и заиста тек пошто сам њу видио, па је са оригиналом сранио, обузела ме она туга, коју сам на више споменуо, те која ме нагнала да младог Руса италијански ословим.

На жалост, ни послје тога, кад се и по правом перју упознасмо, не могосмо да се међу собом словенски поразговоримо, а то у здравље оне словенске заједнице, која је нама Словенима свећер на устима, а коју тако слабо његујемо!

Ну, да се вратимо Рафајилу.

(Наставиће се).

Марко Цар.

БРАНИСЛАВ Ђ. НУШИЋ.

Бранислав Ђ. Нушић, један од млађих, али угледнијих, српских књижевника, рођен је 8. октобра 1864. г. у Београду. Основне школе учио је у Смедереву, а средње (реалку) у Београду. Увиђајући, као што он каже, да није погодан, да продужи васпитање у духу, у којем га је почео у средњој школи, промени правац и оде на правни факултет, који је свршио 1887. г.

Ентузијаста, каквих је мало у његовој генерацији, гледао је на живот кроз ружичасте наочари, уверен, да је истина неприкосновена. Али беше разочаран на првоме кораку свога ступања

у живот; јер место у живот, — он оде у хане, због песме „Два раба“, у којој је нашао бив. краља Милана. Био је осуђен на две године тамновања! Помилван дође у Београд после неколико месеци, али му службе не дадоше. Тек после абдикације краља Милана могао је Нушић добити службу у Србији и после разних промена и напредовања данас је секретар српског конзулата у Битољу.

Још као реалац Нушић је писао. Његових приповедака има у свима новијим литерарним нашим листовима, а такођер и по многим дневницима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Свој књижевни рад Нушић је отпочео песмом, али је доцније напустио, одавни се само приповетци.

Приповетке су му већином хумористичне, али им ни сатира не мањка. Читаоци се слатко смеју предмету његових приповедака, али имају ли само у себи нечега сличног, у исти мах се и лече.

Од његових радова за се су штамани: „Приповетке једнога каплара“ и „Листићи“, које је испишао у пожаревачком затвору. — О „Приповеткама једног каплара“ све критике, колико их је год било, изразиле се веома похвално. Сем тих штампаних у књизи има он још неколико „Приповедака једног каплара“ које је штампано у „Јавору“ и „Колу“ а чини ми се, да их има још неколико нештампаних. — „Листићи“ његови у српској су литератури, што у Немаца Хајнеове „Идеје“. Фини хумор, сатира, којом „сатире“, као што један рече, тако задобија читаоца, да и нехотице књигу дочитава до краја, жалећи тад, што нема још. „Листићи“ његови могу се и више пута, без досаде, читати; предмети, разрађени у њима, не само да су „души послатница“ него гоне човека и на дуго размишљање. Поједине главе „Листића“ преводене су на француски, немачки и румунски језик. Такође је и једна од „Приповедака једног каплара“ преведена на немачки.

Сем приповетке Нушић је радио и на драмској књижевности. У репертоару позоришном налази се његова „Протекција“, комедија у пет чинова, која је већ доста пута играна на београдској

позорници а даје ју и дружина српског народног позоришта. И ако је критика учинила неколике напомене на његову „Протекцију“, ипак се врло радо гледа. Увиђајући и сам неколике основне махне у овој својој комедији, Нушић је, како чујемо, припоуо да је поново разради.

Сем ове комедије у репертоару је београдског позоришта, и ако се до сад није играла, његова комедија у пет чинова: „Народни посланик“. Али као што чујемо са сигурне стране, она ће се још овога лета изнети на позорницу. А сад је израдио и трећу комедију у пет чинова под насловом „Пензионери“. У све три ове комедије избор градива је необично срећан, и још, што је по нашем мишљењу са свим оправдано, није само једно лице носилац главне мисли, — сем њега има и других, и ако подређених носилаца; јер збиља, и јесте тешко и неприродно оличити у једноме типу више варијаната.

Нушић је и родољуб, што најбоље сведочи и његов рад у Македонији, који врши са пуно одушевљења. Још пре две године, бавећи се у Приштини, Нушић је започео свој до сада највећи рад „Косово“, опис земље и народа. Марљиво је скупио грађу за њ, коју сада већ разрађује; неколико уломака из тога дела штампано сада у „Босанској Вили“.

Нушић је још са свим млад човек, па е тога се, према његову досадањем раду, можемо надати низу ствари све лепших од лепших, као што и сведочи грађација његових досадањих радова.

Риста Ј. Одавић.

КЊИЖЕВНЕ ОЦЕНЕ.

Грамматика старогa словенскогa језика за V. и VI. разред гимназије по А. Лескину саставио Љуб. Стојановић. Београд, штампано у државној штампарији краљевине Србије, 1892. Цена 1·20 дин. Мала осмина, стр. 72.

Ово је у име бошје трећа а поред Брозове четврта ст. словенска грамматика у нашој средњошк. књижевности. У Србији је до јако вриједила Новаковићева књига, а ова је дошла да Новаковићеву истисне, сигурно за то, што је Новаковићева израђена већим дијелом по Миклошићу, а ова по Лескину. Хрватима је добро дошла Брзова* (по Лескину-Миклошићу), јер друге нијесу имали, а ова наша трећа не ћемо рећи да је могла изостати, али честа појава истоврених школских књига може се

оправдати само очевидним напретком, којему у овој прилици није довољно само име Лескиново. Није нам овдје до тога да ли је Миклошић или Лескин бољи за школу, јер нам се чини да је за школу најпогоднија истина, исказана у што простијем облику, па како ни „Миклошић“ не значи назадак ни „Лескин“ напредак, то би нас данас најбоље задовољила школска књига, која би умјела ухватити средокраћу теорије научне по истини, а не по имену ауторитета. Али овдје сад отпада то питање, јер имадемо посла, како сам писац (састављач) ставља, само са Лескином. Лескин у својој књизи без сумње и сувише пружа и истине и онога, што се може и мора у шк. књизи употребити; у главном је дакле то преписивачки посао, само га је ваљало разумјети па вјерно за њим. Разумије се да ни Лескин свега не каже, али гдје је таква књига, која

* Јер Новотијеве (1876.) као да није ни било. Испор. Ј. Живановић, „Јавор“ 1877.

WWW.UNILIB.R
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

би све kazala? С друге стране опет има у Лескина ствари, што не пристају у школску књигу. Све то, удружено с тијем, што је г. писца остављало на њеким мјестима знање и разумијевање, или га је можда заводила самовоља, која овдје ништа не вреди, — унијело је у књигу погрјешака, којима се поред Лескина и напрама ђацима V. и VI. разреда гимназије нијесмо надали. Ми ћемо их у кратко изнијети по реду како смо их читајући забиљежили, било да су стварне или методичне, а остало је како тако Лескин, гдјегдје то исто мало друкчије или у краће.

Тако одмах у §. 1. треба да стоји с једне стране као примјер *a, б, г*, а с друге *в, ж* (мјесто *б, ж*), но ми ћемо то рачунати у штамп. погрјешке, којих је и иначе у овој књижници, али нијесу нигдје исправљене.

Име слову *p* мислимо да треба забиљежити са *рџи* а не са *рџи*, и не разумијемо за што је раздвојен један те исти глас, само по знаку различит: *з* и *зи*. (стр. 2.)

Ни оно није истина, што г. С. казује у §. 2. да на име у ћирици она слова, којих у грчкој азбуци нема, не представљају никакву бројну вредност. Ја држим, да у грчкој азбуци нема слова *ц* и *ч*, па ипак у словенском имају та слова своју бројну вредност: $\text{ц} = 900$ (узето од грчког *σχιπῖ*), $\text{ч} = 90$ (узето од грчког *χόππζ*). Г. С. није разумио §. 7. у Лескина.

У §§. 8. 9., гдје је ријеч о изговору *з* и *џ*, нема никакве вредности оно испоређење са црногорским *оигиџк дџи, џс*, јер настаје питање прије свега о сличности тога изговора, а друго слабо ће отуд имати вајде ђак, који о том и једном и другом изговору имаде подједнаке појмове.

У §. 19. није добар примјер *крџстиги* (боље *крџст-*) за вокално *p*, јер би у томе пријеру имало *з* (*џ*) бити корјенисти вокал: тако по Лескину. Вокал је исконски иза *p* (испор. лет. *krusts* = *крџст*), и може се по познатом начину замијенити пуним вокалом. Већ у ст. слов. долази *крџст-* поред *крџст-* (руски *крџститъ*; *сloz*, *крџстъ* поред *крџстъ*, *assem. ostr. sup. крџстъ*). Г. С. није ништа научио из Лескинова §. 19. 2. в. — Ако се држи онога, како Миклошић брани вокално *p* н. пр. у *вџкрџснџти*, онда је то требао означити, разумије се онако како се то чини у

школској књизи; али г. С. је „саставио“ своју књигу по Лескину, а овамо га не разумије.

У §§. 20. 21. што казује о двојаком поријеклу гласова *и* и *џ*, нема никакве вредности у шк. књизи, јер г. С. не ће знати разликовати и показати својим ученицима то двојако поријекло; ту ваља повући друге језике у помоћ, бар грчки и литавштину; он то не ће умјети, па кад би и умио, да ли то пристаје у V. и VI. разред гимназије, у којој нема ни трага грчком језику, и да ли би га ико разумио? Ово се исто тиче и §. 28. 2. 3. 5. 6., што према томе не значи овдје ништа друго до празне фигуре. Овако исто и у §. 22.

У §. 26. не знам одакле је г. С. научио да је *з* сложен суглас, да је постало од *дз* па да је *д* отпало; сложеним се може сматрати само у прилици кад стоји мјесто *дз* (*s*); јер ваљда га г. С. не сматра сложеним н. пр. а *возиџи, лизаџи, зуб*, и т. д. А нетачно је и то, кад се у опће каже да је н. пр. *џ* „постало из *тс*“, јер н. пр. у *џвиџет, срџе* и т. д. не ће ваљда г. С. тврдити да је „*џ* постало из *тс*“; исто се тиче и гласова *ж* и *ч*. Нити је истина што се у том параграфу говори нити има практичне вредности. У §. 27. не казује се ништа, него г. С. упућује на своје Лекције II. 110—112; ми не знамо за што је г. С. овдје овако радио, али толико знадемо да школска књига не смије упућивати ни на коју другу већ на саму себе, особито кад се тиче најпотребнијег пријегледа.

Иста погрјешка, коју смо истакли за §§. 20. 21. 22. 28. 2. 3. 5. 6. истиче се и у §. 29. 1. 2. гдје је ријеч о промјени грлених сугласника пред неким самогласницима; и овдје се говори 1. о промјени пред *џ*, кад је = *џ*, пред *и* кад је = *и* или *еи*; 2. о промјени пред *и* (= *ои*), *џ* (= *аи, ои*); само је овдје код 2. хтио бити још ученији од Лескина, па је за *и* издвојио само = *ои*, а за *џ* оставио обоје. Међу тијем све ово скупа не вреди ништа у шк. књизи, па ни за г. С-џа, јер г. С. не ће моћи разликовати прилике, кад је н. пр. *џ* = *џ* а кад је = *аи, ои*, па ето му невоље, ако га који од ђака за то зашпта. У осталом у овој књижници нема никаква ни путоказа за те прилике, а не може га ни бити из разлога, који смо напријед споменули. Броз је ту друкчије радио; у њега (стр. 9. и 10.) нема о оној и онакој разлици ни спомена, него је издвојио 1. *т, к, х + е*,

h. *а* *свагда* = *ж, ч, ш*; *а г, к, х*, пред *и* и *ѣ* подијелио на двоје: у једној прилици постаје *з з, џ, с*, у другој *ж, ч, ш*, и тијем избјегао празне фигуре, које у г. С-ћа исто толико вриједе као да их и нема. Међу тијем лијено се може у школској књижи прије свега подијелити онако како је у Броза, па онда за оно под 2. казати а.) пред *и* и *ѣ* с наставком за падеже

(Наставиће се.)

и пред *и* и *ѣ* у императиву = *з з, џ, с, б.*) иначе = *ж, ч, ш.*

У §. 32. примјер *дрѡзѡк* — *дрѡзѡк* — *дрѡзѡзе* — *дрѡзѡк* стоји у свези по погрјешности са §. 26., у којем г. С. схваћа да је „*з* постало из *дз*“. Примјере оваке ваља тумачити: *дрѡзѡк, дрѡзѡк, дрѡзѡк, дрѡзѡк*, а не као што г. С. тумачи.

Рад. Врховиц.

К О В Ч Е Ж И Њ .

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti knjiga CVIII. Razredi filolog.-hist. i filozof.-jur. XXXIV. str. 236. 8° Zagreb 1892. — Стр. 1—67. расправа дра. Миловоја Шренела „O Patricijevoj poetici.“ И Фрањо Патрициј (Franciscus Patricius, род. се 1529 г. на острву Пресу или како неки веле у Клеу, умро 1597 у Риму као професор философије) је један од онијех многијех листова наше горе, који се већ од дјетињства својега образовање у западном духу те им богати плодови дара и учења падоше у крило Италији. Између многијех и разноврних радова одабрао је г. Шренел његову појетивку, да нам изнесе њеју садржину и покаже аначј. Појетика ова (1586 у Ферари на тал. јез.) у некијем дијеловима претекла је и гласовиту Скалигерову, јер се Патрициј труди, да на својим крилима узлети изнад Платона и Аристотела у схватању pjesništva. — На другом мјесту је темељита расправа Т. Маретића „Ruske i češke riječi u književnom hrvatskom (добро би било да је г. М. додао: и српском) jeziku“ (стр. 68—98). Из рјечникава Мажуранића и Ужаровића, Шулека, Ђ. Поповића повањене су овдје све књижевне хрватске ријечи рускога и чешкога подријетла. Г. Маретић је набројио до 130 руских а око 70 чешких позајмљеница; мисли, да наше књижевне словенске туђице потјечу само из ова два језика. Уз веома лијене и умјерене напомене о употребавању туђих ријечи (стр. 75. доље) има овдје и такијех, о којима би се могло јоште разговарати. Тешко се може обранити *точка, точан, вјеројатан*. Та мало више рече и г. М.: „*дајимо рускијем и чешкијем ријечима онај гласовни облик, који би им давао i-нород*“ (стр. 77. доље). — О српском језику расправља и г. Луко Зоре у својем „*Paljetkovañi*“ (стр. 209—236. Osta ak sledi). Велика је разлика између овога посла и пређашњег. Г. Маретић има пред очима чисто научну сврху: хоће да пружи градиво за проучавање туђица у нашем језику. Г. З. с једне стране прибира грађу (већином по Дубровнику и Конавима) за рјечник а с друге стране поучава наше књижевнике, како треба по правилу писати чувајући се рђавих кованица и туђица. Обе сврхетешко се могу постићи у исти мах. Зато је читаво расправа назидана на криву основу. Него могло би се и по језику г. З. паљетковати. Зар ће у узору књи-

жевнога језика бити овакијех покрајинака (разумијем ријечи): тад неби (не би!) имао смисла *не* назив (2336), *обаздрело* (2336, 235а), *бит чут злат* и т. д. *туј* (235а), *српачески* (235. напомена), *нашијех* (211а), *нашијем* (214а) *својијем* (2356) и т. д. Много што шта, што г. З. препоручује и како тумачи, не свиђа ми се и. пр. бива (тешко да је српска ријеч), благодаран, бод (у нашим крајевима добро позната ријеч у том смислу; што ће шавчица и везаница, кад има *шаља* и *везиља*), част, чунак, дивљан, дјелоредан, доказ (тешко да ће избацити г. З. ову ријеч и њен глагол: доказати; demonstrare = показати), домобранство („склоп је неприличан“, вели г. З., али тако исто је и *домобранца* = Landwehr и *домобранци* = Landwehrlist, допадати се (нека стоји!), дотичан (за ову ријеч тешко да ће и ко рећи *простојан*, најбоље је свијем одбацити), дунко = *convex*, дутко = *convex* (да су ово накараде, то стоји, али ни мало ми се не свиђа *убочит* и *избочит*, како хоће г. З.; није ли боље *угнуто, испупчено* огледало, *сочиво?*), двѡпек (г. З. хоће *пѡпек* = Zwieback, прије би се рекло *уријесек*, које има у Вука за пренечну ракију), грб (је друго а друго *штих*; кад их већ свако разумије, нека стоје), подушице (за *diferitis* је г. З. „*веома* *лијера* [ријеч]; *de gustibus etc.*), *ћевѣрѡ* (је љепше него *генсрао* г. З.). Оно што г. З. вели за *serafizam*, не вјерујем да ће се примати. Можда је Приморцима, који често чују и знају талијански, лијено: партићаније, дециметар, децембар, *ћило* (кило!), акцент, нама ово чудно звони и још чега ту не би било, кад би се тјерало до краја! (Тако и са *ћ*: аналођија). Г. З. забораваља, да гласовни закони не имају вриједности за сва времена. Још се говори: руци нови, јунаци, али се већ не вели: талих, овацх, мнози, блази, лаци. Рационалист не може се у језику тјерати до краја. Зато говоримо *ћелија*, *ћивот*, *ћарило*, *лађије*, *лаћео*, али оставимо: *дециметар*, *акцент*, *географѡја*, *аналѡгија* и т. д. — Веома су забавне дра Маретића „*Misli o namjetnom svjetskom jeziku*“ (стр. 182—208). Г. М. се загријева за таки језик, ако би био zgodno скројен и њему се свиђа *намишљај* Талијанца дра. Данила Розе: „*nov latin*“. Да ли је таки језик потребан или није, не ћу питати, али да је и „*нов латин*“ *права* *ругѡба*, то је истина! На ми је још највѣћа чудо, да један Маретић може порећивати *намишљѡтину* (сувише је лијено рећи: *намишљај*) једнога човјека са дивним створовима неколи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кијех народа, да може довикнути нама, који сумњиво по-
гдамо у тај „нов латин“: „zar današnji romanski jezici
ne zaslužuju većma nego neolatin prijekor, da su pokvareni
iz latinskoga? (стр. 208).“ Зар да поређујемо живе орга-
низме са мртвом мудролијом? Додају овдје, да је и је-
дан Србин покушао створити свјетски језик а и свјетско
писмо за њ. Натпис његове књиге је: System einer Uni-
versal-Sprache sowohl durch die Schrift (Pasiographie) als
auch durch die Laute (Pasiologie) durch Begriffsfixirung
mitttelst arabischer Zahlzeichen und deren Lautfixirung
für den internationalen Verkehr von Moses Raic. Wien 1864.
— Стр. 99—181 дра. К. Јовновића „Sudbeni ustroj republike
dubrovačke.“

T. O.

Српска краљевска академија. Глас XXXI. **Леополд
Ранке и ослобођење Србије.** Беседа др-а *Јована Ристућа*,
читана на свечаном скупу српске краљевске академије
22 фебруара 1892 год. Београд. Штампано у државној
штампарији краљевине Србије. 1892. Стр. 29. — Врло је
добро, што добијемо скоро у исти мах уз превод Ранкеова
дела о Србији и Турској у XIX. веку и ову студију о
Ранкеу. Др. Јов. Ристућ, ђак Ранкеов, „мислио је, да ће
одужити један део свога дуга, ако његовој сени учини
помен захвалности.“ Писац у почетку говори у кратко
о Ранкеу, као професору, за тим прича, како се велики
пријатељ српског народа радовао напретку Србије. Писац
у кратко карактерише све писце нове историје српске,
најпосле карактерише Ранкеово дело о Србији: вели, да
„Ранке није за нас важан са стране факата. У колико
још чињенице наше историје нису прибране, оне ће се,
без сумње, прикупити и уредити, али ће за свагда важна
остати она оцена, коју о догађајима и о људима изриче
Ранке, историк узвишен над прејубеђенима, хладан и
објективан. Ранке је енциклопедиста историје нашега ослобође-
ња.“ За тим говори писац опширније о садржају дела
Ранкеова. У свима оценама и пресудама слаже се са
Ранкеом, само мисли, да борбу између Хришћанства и
Ислама није решио, — као што Ранке узима — „*геније
Запада*“, него — вели Р. — „*геније Православља*.“ На крају
је писац још једном у кратко карактерисао изразу Ран-
кеова дела о Србији. — Расправа ова одикује се зрелим
судом, темелном студијом и здравом критиком. Језик је
једн и чист. Студију ову препоручујемо сваком Србину.
С.

Јов. Мишковић. Косовска битка 15. Јуна 1389. (Одго-
вор на критику г. *Љуб. Јовановића, проф.*) Од — —, пу-
ковника. У Београду. Штампано у штампарији краљевине
Србије 1892. Стр. 79. — У „Ратнику“ 1889. и 1890. г.
штампана је расправа Јов. Мишковића о косовској битци.
На ту расправу вазнала је у „Одјелку“ 1890. и 1891. г.
критика од Ђ. Јовановића. Јов. Мишковић је одговорио
на ову критику у „Отаџбини“ 1891. и 1892. г. Све три
расправе су засебно отштампане. Ми се са резултатом
оцене Јовановићеве не слажемо, јер мислимо, да Мишко-
вићево дело, поред свих својих мана и погрешака, има

много и добрих страна, — али Јовановић је у својој оцени
учинио многу и многу исправку у делу Мишковићеву. —
Одговор свој поделио је Мишковић на девет одељака. Он
побија тврдње Јовановићеве и доказује основаност свога
тврђења: о војној обвези (доказује, да је војна обвеза
била општа), о намесницима Душановим, о броју војске
на Косову (Јов. доказује, да је српске војске било око
60 хиљада; Мишк. тврди, да је није било више од 30—35
хиљада), о Вуковој издаји (Мишк. тврди, да је Вук издао,
Јов. доказује да није) и т. д. И ако је Мишковић успео,
да опровргне неке тврдње и доказе Јовановићеве, код ве-
ћине му то није пошло за руком, јер су Јовановићеве за-
мерке умесне, докази необориви. Мишк. не допушта ни у
једном питању, да Јов. има право, него вели, да је све
„критичареве наводе потро“ (?) Ваљда не ће ни г. Мишк.
мислити, да је његова расправа без погрешке?! У уси-
љавању, да то докаже, упада Мишк. често у погрешке,
полаже смеле хипотезе, изводи криве закључке, позива
се само на доказе у својој расправи, које је Јов. оборио
и т. д. — Међу тим расправа је ова ипак написана са
студијом, написана је достојанствено, као што приличи
писати научнику у научној борби. Језик је у „одговору“
лешни и чистији, него у самој расправи. С.

Ђорђе Стратимировић. Таласи. Песме. Удесно — —.
Посвећено успомени непрежаљене сестре Маје. Загреб.
Дионичка тискара 1892. Цена? мала 8а. стр. 75. — Пе-
сник „Таласа“ јавно се као *Немад* пре две године у
„Јавору“ (1890. бр. 23. и 24.) са неколико ових песама,
којима је у први мах дао био општи натпис „Лакори.“
Управо су сестриној успомени приказане само четир пе-
семе (XXV.—XXVIII.) а ових осталих четрдесет и шест
спевао је песник које драгој које свом „*Љукшићу*“ („*Castel
Vitturi* близу Сињета, стр. 18.), има осим тога једна бар-
карола (стр. 21.), једна серенада (стр. 29.), реалекције о
грмљавини (стр. 47.), сонети: фати моргани (стр. 69.), по-
љубу (стр. 70.) и појезиви (стр. 72.), једном речи има
много којечега, али мало добра. Осим оне четир песме,
што су приказане успомени сестриној, слаба су песничка,
што рекао песник са Сењанима, „раба“ ти „Таласи.“ Већ сам
облик чини „Таласе“ Стратимировићеве „непробојнима.“
Навлаш незалињем о сакате оне хрваштине у језику, од ко-
јих се „Таласи“ све пенуше, јер те ипачевају испред сил-
них једносложних језичких чудја, која се својски одупреше
да песника извуку из неприлика са сликом. Но без њих
се „Таласи“ нису дали „удесити“, кад само један једини
„Талашчић“ од дванаест стихова на својим „гојним пле-
ћима“ однесе већ и *шар* и *дар* и *цвет* и *глед* и *сав* и *наг*
и *вид* и *шрид* и (онет) *дар* и *мар* и *миг* и *лик*. Мора онда
човек доћи и на *вел* и *бел* и на *завес цел* и на *слав* и на
шростор мал. Као што би смело било рећи, да песник
„Таласа“ не ће моћи и што боље „удесити“, исто се тако
с друге стране с поуздањем сме затврдити, да ни један
озбиљан састављач антологије српске лирике не ће доћи
у искушење, да узме што и из ових „Таласа.“ Г.

САДРЖАЈ: Песничтво: Тајна жизни. Тајне живота. Истргнути листови. Вјерина љубав. — Поука: Цветињска
улица цркад и сад. У Латинима. — Књижевност: Бранислав Ђ. Нушић. Књижевне оцене. Критика Рад.
Врховца на Стојановићеву „Граматику ст. слов. језика.“ — Ковчежић: Књижевни прикази.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по
год. 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а
претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожкића у Београду.